

ERASMUS Programı'nın Türkiye Üniversiteleri'ne ve Üniversite Öğrencilerine Etkileri

Prof. Dr. Uğur Tekin

Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Marmara Eğitim Köyü, Maltepe, 34857 İstanbul

Özet

Türk üniversite öğrencilerinin yurtdışında bulunma olanakları, ERASMUS öğrenci değişim programı uygulanana kadar oldukça sınırlı olmuştur. Programın uygulanması bu durumu hızla değiştirmiş ve oldukça önemli sayıda öğrenci Türkiye dışındaki üniversitelerle tanışma, bu üniversitelerde eğitim alma ve başka bir ülkede yaşama olanağına sahip olmuştur. Türkiye Üniversiteleri, başka ülkelerde öğrencilerin aldıkları derslerin kendi programlarında karşılıklarını ve eşitliğini bulmak durumunda kalmıştır. Üniversitelerin uluslararasılaşmasında önemli bir adım olan bu durum, Türkiye üniversiteleri ve üniversitelerinde kayıtlı öğrenciler için çok yeni bir durumdur. Bu yazı, ERASMUS Öğrenci Değişim Programı'yla Almanya'da bulunan Türkiyeli öğrencilerde bu programın etkilerini ele almaktadır. Üç aşamada, nitel yöntemlerle Almanya'da toplanan verilerin örneklemini Türkiye'den Almanya'ya ERASMUS Programıyla giden 44 öğrenci oluşturmuştur. Programa katılımla öğrencilerin bakış açılarında, olayları değerlendirmelerinde, eğitim ve mesleki gelecek planlarında ne gibi değişikliklerin olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede, öğrencilerin bu programa katılmadan önce ve yurtdışında buldukları sürede hangi kaynaklardan bilgi aldıkları, hangi sorunlarla karşılaştıkları, hangi çözüm yollarına yöneldikleri, ERASMUS Programını, yurtdışında yaşamı ve ERASMUS Programıyla buldukları üniversiteyi nasıl değerlendirdikleri de bu araştırma ile saptanmıştır. Avrupa'da belirli bir süre eğitim gören öğrencilerin, doğal olarak bu ülke üniversitesi ve eğitim sistemi ile kendi üniversitesini ve eğitim sistemini karşılaştırarak değerlendirme yapmaktadırlar. Avrupa'da yaşam/öğrenci yaşamı ile Türkiye'deki yaşam/öğrenci yaşamı arasında karşılaştırmalar yapılması nedeniyle öğrencilerin bu programa katılım sonrasında kendi üniversitelerini, eğitim sistemlerini, (öğrenci) yaşamlarını nasıl değerlendirdikleri de araştırma içinde yer almaktadır. Avrupa'da yükseköğretimin kalitesini artırmak ve Avrupa boyutunu güçlendirmek olarak kısaca tanımlanabilecek ERASMUS Programı'nın önüne koyduğu hedeflerin Türkiye üniversitelerinde ne ölçüde karşılığını bulduğu konusu da araştırmada ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Erasmus, uluslararasılaşma, öğrenci değişimi, ulus-ötesi alanda öğrenciler.

Giriş

Uluslararası alanda ve özellikle Avrupa Birliği ülkeleri arasında üniversite hareketliliğini destekleme programları yaygınlaşmaktadır. Bu programların içinde en başarılı programlardan biri ERASMUS Programıdır. 1987 yılından bu yana uygulanmakta olan bu programa yaklaşık 2 milyon öğrenci katılmıştır. ERASMUS Programı çerçevesinde üniversite öğrencileri, öğrenimlerinin bir bölümünü başka bir Avrupa Birliği üyesi veya aday üyesi ülkede devam ettirmekte ve bu öğrenimlerini kendi ülkelerinde eğitimleri sürecinde tamamlamak zorunda oldukları derslerin yerine kabul ettirmektedirler. ERASMUS öğrenci hareketliliği, bilgi aktarımına ve paylaşımına odak-

lı kısa süreli bir göç hareketidir. Oldukça yüksek sayıda öğrencinin katıldığı bu kısa süreli göç hareketi, kurumsal yapılara eklenmiştir. Bu göçü sınır ötesi göçün içinde de değerlendirmek mümkündür (Verwiebe, 2008). ERASMUS Değişim Programı'na katılan öğrenciler gelecekte sınır ötesi göçe katılma konusunda diğer öğrencilere oranla daha fazla istek göstermektedirler. Artık ortak bir ERASMUS deneyiminden söz edilmektedir. ERASMUS deneyimi sadece öğrencilerin geçici olarak buldukları ülkenin yapısıyla ve bu ülkenin öğrenci kültürüyle tanışmalarıyla sınırlı değildir. O ülkede bulunan başka ülkelerden gelen ERASMUS öğrencileriyle yoğun birlik-telik ve günlük hayatı paylaşma da ERASMUS deneyiminin bir parçasıdır (Dunkel ve Teichler, 2006).

Öğrenci hareketliliği bilginin iletişimi, paylaşımı ve yaygınlaşmasında önemli bir rol oynarken, ulusal eğitim yapılarına da müdahale etmektedir. Bu yanıyla 'ulus-ötesileşme' de, süreci alttan zorlayan bir dinamik olmaktadır (Teichler, 2007). Üniversiteler arasında bilgi üretiminde uzmanlaşma normal bir durumdur. Eğitim programları bölümlerin uzmanlaştığı alanlarda derinlemesine oluşmaktadır. Bu uzmanlaşma, öğrencileri ilgi alanlarına yönelik üniversitelere gitmelerini sağlamak ve böylece öğrenci hareketliliğinde önemli bir etken olmaktadır. Bu durum yeni değildir. Milli devlet öncesinde Avrupa üniversitelerinde uzmanlaşma ve buna bağlı olarak öğrencilerin ilgi alanlarına yönelik üniversiteleri tercihleri çok daha belirgindir. Stichweh'in (2000) çok doğru olarak tespit ettiği gibi 'üniversite' ile 'ulus devlet' arasında bir uyumsuzluk vardır. Üniversiteler kurumsal yapılarını başka ülkelerin öğrenci ve bilim insanlarına açarak uluslararası öğrenimle iletişim içinde kendini inşa eden kozmopolit kuruluşlardır. Bilgi ekonomisi ve uluslararası eğitim deneyiminin önemi nedeniyle her ülke eğitiminin uluslararasılaşmasını önemsemektedir. Günümüzde uluslararasılaşma üniversiteler için bir başarı ölçütü olarak alınmaktadır. Yabancı öğrencileri kazanmaya yönelik programlar, üniversitelerarası ortak eğitim, çift diploma programları ve uzaktan eğitim yapıları da uluslararası alanda yaygınlaşmaktadır (Teichler, 2007).

Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin Avrupa'daki öğrencilerin tersine, yurtdışında bulunma olanakları, bir dizi ülkenin Türk vatandaşlarına uyguladığı oldukça sert vize koşulları nedeniyle, ERASMUS öğrenci değişim Programı uygulanana kadar oldukça sınırlı olmuştur. Programın uygulanması bu durumu hızla değiştirmiş ve oldukça önemli sayıda öğrenci, Türkiye dışındaki üniversitelerle tanışma, başka bir ülkede yaşama olanağına sahip olmuştur. Bu durum Türkiye üniversitelerinde kayıtlı öğrenciler için çok yeni bir durumdur.

Bu araştırma, ERASMUS Öğrenci Değişim Programı'yla Almanya'da bulunan Türkiyeli öğrenciler açısından bu programın etkilerini ele almaktadır. Bu programa katılımla öğrencilerin bakış açılarında, yaşamlarında, olayları değerlendirmelerinde, eğitim ve mesleki gelecek planlarında ne gibi değişikliklerin olduğu tespit edilmek istenmiştir. Avrupa'da belirli bir süre eğitim gören öğrenciler, doğal olarak bu ülke üniversitesi ve eğitim sistemi ile kendi üniversitesini ve eğitim sistemini karşılaştırarak değerlendirme yapmaktadırlar. Avrupa'da yaşam/öğrenci yaşamı ile Türkiye'deki yaşam/öğrenci yaşamı arasında karşılaştırmalar yapılması nedeniyle öğrencilerin bu programa katılım sonrasında kendi üniversitelerini, eğitim sistemlerini, (öğrenci) yaşamını nasıl değerlendirdikleri de araştırma içinde yer almaktadır. Avrupa'da yükseköğretimin kalitesini artırmak ve Avrupa boyutunu güçlendirmek olarak kısaca tanımlanabilecek ERASMUS Programı'nın önüne koyduğu hedeflerin Türkiye üniversitelerinde ne ölçüde karşılığını bulduğu da araştırmada ele alınmıştır.

Yöntem

Örneklem

Örneklemi 2008/2009 birinci dönem Türkiye'den Almanya'ya ERASMUS Programı'yla gelen 28'i kadın 16'sı erkek olmak üzere toplam 44 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümler şöyledir: Felsefe (n=9), hukuk (n=6), kamu yönetimi (n=4), eğitim bilimleri (n=3), güzel sanatlar (n=3), sosyoloji (n=3), uluslararası ilişkiler (n=3), işletme (n=2), iktisat (n=2), arkeoloji (n=2), siyasi bilgiler (n=2), psikoloji (n=2), inşaat mühendisliği (n=1), Almanca öğretmenliği (n=1), eczacılık (n=1). 35'i lisans, 10'u yüksek lisans ve 3'ü doktora öğrencisi olan bu öğrencilerin kaldıkları şehirlere göre dağılımı şöyledir: Köln (n=33), Bochum (n=3), Berlin (n=2), Leipzig (n=1), Hildesheim (n=1), Siegen (n=1), Bonn (n=1), Mainz (n=1), Göttingen (n=1).

Veri Toplama Araçları

Almanya'da yapılan araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Gözlem, anket, görüşme ve odak grup görüşmesi yöntemleriyle veri toplanmıştır. Programa katılan öğrencilerin davranışlarını içeren olguları araştırmayı amaçlaması nedeniyle ve derinlemesine analiz yapabilmek için bu yöntem tercih edilmiştir.

İşlem

Araştırmayla, ERASMUS öğrenci değişim Programıyla Almanya’da bulunan öğrencilerin bakış açılarındaki değişim, ayrıntılı bir biçimde ve derinlemesine yorumlanması amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu nedenle de belli aralıklarla aynı kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Araştırma yönteminin yapısı gereği bu araştırmanın sonuçlarının genellenmesi amaçlanmamıştır.

Araştırma verileri 3 aşamada toplanmıştır. Birinci veri toplama aşamasında öğrenciler Almanya’ya ilk geldikleri zaman bir anket doldürmüşlerdir. Bu anketler 15 Eylül-15 Ekim 2008 tarihleri arasında yapılmıştır. İkinci aşamada birinci aşamada anket doldüran öğrencilerle birinci eğitim dönemin sonunda yapılandırılmış ve açık uçlu soruları içeren bir söyleşi yapılmıştır. 15 Aralık 2008 ve Ocak 2009 tarihleri arasında yapılan görüşmeler bant kaydına alınmış ve daha sonra bu kayıtlar çözülerek yazılı hale getirilmiştir. Üçüncü aşamada öğrencilerle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Haziran 2009’da iki defa yapılan bu odak grup görüşmelerine 2008/09 eğitim yılının ikinci döneminde ERASMUS Programıyla Köln’de bulunan 9 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerle yapılan söyleşilerden alıntılar anonimleştirilerek metinde tırnak içinde verilmiştir. Alıntı yapılan öğrencinin özellikleri alıntının sonunda parantez içinde gerekli kısaltmalar yapılarak verilmiştir (L: Lisans Öğrencisi, YL: Yüksek Lisans Öğrencisi, D: Doktora Öğrencisi; Felsefe, Sosyoloji vb.: Öğrencinin kayıtlı olduğu bölüm; e: erkek öğrenci, k: kız öğrenci; Köln, Berlin, vb.: Öğrencinin ERASMUS Programı’yla geldiği şehir; 1, 2, ...44, Söyleşi yapılan öğrencilere isim yerine verilen numara; -Grup: Odak grup görüşmesinden yapılan alıntı).

Araştırmanın belirli aşamalarına 2008/09 öğrenim yılı Türkiye’den ERASMUS Programı’yla gelen Köln Üniversitesi’ne kayıtlı yaklaşık 25 öğrenci de katılmıştır.

Bulgular

Bulgular ERASMUS programına katılan öğrencilerin, programı değerlendirirken özellikle vurgu yaptıkları, kendilerini etkileyen olumlu yanlar ve program sürecinde karşılaştıkları sorunlar temelinde ele alınmıştır.

ERASMUS Programı’nın Yararları

“Başka yerden gelen insanlarla üniversitede bir arada bulunmak. Yani, başka şekilde değil, hostelde kalarak vs değil, üniversite çevresinde kalarak.”

(L/Ulus.İlişkiler/k/Köln/21)

Öğrencileri en çok etkileyen ve söyleşilerde vurgu yaptıkları konu, programa katılmakla geldikleri ülkenin öğrencilerinin yanı sıra ERASMUS programına diğer Avrupa ülkelerinden katılan öğrencileri tanımak, onlarla günlük yaşamı paylaşmak olmaktadır. Avrupa’nın farklı ülkelerinden ERASMUS programıyla gelen öğrenciler, aynı günlük sorunlara sahip olmaları, aynı yurtlarda kalmak gibi aynı yaşam alanlarını paylaşmaları, üniversitede aynı sorunlarla karşı karşıya kalmaları gibi nedenlerle, kendi aralarında yoğun ilişkiler kurmaktadır.

Farklı Kültürleri Tanımak

Farklı kültürleri tanımakla öğrenciler, kendi kültürlerine bakışlarının değiştiğine, ulus-ötesi bir bakış açısı kazandıklarına ve bunun dünyaya bakışlarını değiştirdiğine vurgu yapmaktadırlar.

“ERASMUS’un en faydalı yanı değişik kültürlerle tanışmanı ve farklı bakış tarzı elde edinmeniz. Koşullanmış önyargıların minimize edilmesini sağlıyor.”

(YL/İktisat/k/Köln/33)

Yalnız başına yurtdışında yaşamak, yurtdışında eğitim görmek gibi önceden çekindikleri bir süreçte başarılı olmaları nedeniyle, öğrenciler kendilerine olan güvenlerinin arttığını, bakış açılarının değiştiğini, risk almada cesaret kazandıklarını ve artık daha bilinçli hareket ettiklerini ifade ediyorlar. Papatsiba da, 2005 yılında yaptığı araştırmada aynı sonuçlara ulaşmıştır. Öğrencilerden bazıları bu programı değerlendirirken hayatlarında bir dönüm noktası olduğuna vurgu yapıyorlar. Öğrenciler bu mekansal konumlanmaya paralel olarak sosyal olarak da yeniden konumlanmak zorunda kalmakta ve yeni yaklaşımları daha kolay kabullenmektedirler.

“(…) burada olduğum süre içerisinde sınırlarımı gördüm ve farklı bir ülkede yalnız yaşamamın verdiği deneyimi edindim. Ben program benim bakış açımı çok değiştirdi ve genişletti.” (YL/İşletme/k/Köln/5)

“Benim hayatımın en güzel yılıydı mesela.” (L/Ulus.İlişkiler/k/Köln/21-Grup)

Programa katılan öğrencilerin yukarıda tanımladıkları olumlu değişiklikler nedeniyle, programın bu öğrencilerin gelişimi açısından çok başarılı olduğu söylenebilir.

Yurtdışına Kolay/Ucuz Çıkış

Öğrenciler eğitimlerinin devam ettiği 4-6 aylık bir süre içerisinde, buldukları ülkenin yanı sıra ülke dışında da çok sayıda yeri ziyaret etmektedirler. Söyleşi yapılan öğrencilerin tamamı, buldukları kent dışında en az bir kenti, %90'ı ise 3 kentten fazlasını ziyaret etmişlerdir. Öğrencilerin 3/4'ü Almanya dışında en az bir ülkeye gitmiştir. Burada ERASMUS Programının öğrenci hareketliliğine katkısını izlemek mümkündür.

“Türkiye’de yaşayan biri için yurtdışına çıkmak çok kolay bir şey değil. Bu Programın sağladığı en büyük faydalardan biri bu olanağı yaratması. Bununla birlikte çıktığın ülke içinde de kalmıyorsun. Avrupa içinde çok rahat gezebiliyorsun.” (L/Felsefe/k/Köln/12).

Türkiye’de yurtdışına çıkma olanağı edinemeyen öğrencilerin, bu olanağı elde ettiklerinde yoğun olarak kullanmaları, ileride bu olanağı bulamayacaklarını düşünmeleri, bu durumda etkili olmaktadır. ERASMUS öğrencilerinin aldıkları öğrenci vizesiyle Schengen ülkelerinin hepsine vizesiz gidebilmeleri, gelmeden önce gezi planı yapmış olmaları, Almanya’da özellikle öğrenciler için seyahat olanaklarının, öğrenci hareketliliği için kurulu olan sistemin gelişkinliği ve öğrencilerin bu sistemden hızla yararlanma olanaklarına ulaşmaları bunda önemli bir neden olmaktadır.

“Babam inanmadı bana! “Sen bir iş çeviriyorsun” diye!” (L/Felsefe/e/Köln/6)

“(…) bir de şaka gibi; yani dört beş yıl önce Avrupa’da eğitim almak için inanılmaz paralar ödemek gerekirken, şimdi onlar bize para ödüyor gelip eğitim alalım diye. Çok enteresan geliyor.” (L/Felsefe/k/Köln/12)

Türk eğitim sisteminin kapalı yapısının sadece öğrenciler tarafından değil, Türkiye toplumunun her kesimi tarafından kanıksanmış bir durum olduğu söylenebilir. ERASMUS Programı’yla dışa açılımın toplumda hayretle karşılandığı gözlenmektedir.

“ben ERASMUS programı olmasa büyük ihtimalle hiç bu şansı yakalayamayacaktım çünkü bir insanın yurt dışında eğitim görmesi gay da olsa maddi olarak zor bir şey.” (YL/Hukuk/k/Köln/25)

Öğrencilerin bir kısmı, değil yurt dışında eğitim almak, yurt dışına çıkma olanaklarının olmadığını ve ancak ERASMUS programıyla bu olanağı elde ettiklerini belirtmektedirler.

Biyografik Değişim

Öğrenciler, bu programa katılımın gelecekteki hem akademik hem de mesleki yaşamlarını önemli ölçüde etkileyeceğini belirtmektedirler.

“(…) en azından bizim için. Belki Avrupa’daki öğrenciler için değil onlar çünkü sürekli temas halinde, gezebiliyorlar ama biz geldik, gerçekten büyük değişiklikler oldu hepimizde.” (L/Felsefe/e/Köln/6-Grup)

Türkiye üniversitelerinin dışa kapalı olması, özellikle Avrupa ülkelerinden gelen yabancı öğrencilerin bulunmaması gibi nedenlerle, o zamana kadar yaşamadıkları bu ortam, öğrencileri çok etkilemektedir. Öğrenciler, kurdukları yeni ilişki ağlarını ve yeni bağlantılarını kendileriyle beraber ülkelere getirmektedirler. ERASMUS Programı bu yanı sıra hem üniversitelerin ulus-ötesi gelişiminde bir etken olmakta, hem de öğrencilerin biyografilerinde önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Başka bir ülkede yaşama, biyografik açıdan ulus-ötesi yeteneklerin gelişimini de sağlamaktadır. Bu biyografik dönemde kurulan ulus-ötesi ilişkiler ayrıca öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişiminde de önemli bir rol oynamaktadır.

“(…) sosyal olarak kendine güvenin çok artıyor. Dünyanın her yerine gidebilmişim gibi geliyor şu anda.” (L/Felsefe/e/Köln/6)

Bu program, öğrencilerde kendi ülkeleri dışında geleceklerini inşa edebilmelerine yönelik önemli bir katkı sağlamakta, bu noktada kendilerine güvenlerini artırmakta, tanışık olmadıkları ortamlardan çekinmemelerini sağlamakta ve dünyaya bakış açısını genişletmektedir.

“ERASMUS Programı hayatımı değiştirdi, (...) artık kendimi Türk gibi hissetmiyorum, kozmopolit biri olduğumu hissetmeye başladım.” (L/Felsefe/e/Köln/6)

Akademik ve Mesleki Kariyer

Öğrencilerin bir kısmı, ERASMUS programını akademik kariyerlerinde bir aşama olarak değerlendirmektedirler. Öğrencilerin yurtdışı eğitimiyle ilgili planlarının, ya ERASMUS deneyimine bağlı olarak açığa çıktığı, ya da önceden var olan yurtdışı eğitimi planının gerçekleşmesinde ERASMUS Programı'nın bir adım olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

“Evet çok büyük artılar olacağını düşünüyorum. (...) bir yandan birçok insanı tanıyorsun, benim alanımda okuyan insanlarla tanışıyorum” (YL/Hukuk/e/Köln/38)

Ayrıca kurulan ilişkilerin akademik gelişim için vazgeçilmez olan uluslararası bilimsel ilişki ve ortak çalışma konularında etkin olduğu görülmektedir.

“Yurtdışında eğitim gördüğüm açıklamayla CV me yansıyacak ve bunun benim için avantaj olabileceğini düşünüyorum.” (L/İnşaat /e/Bochum/41)

Genel olarak öğrencilerin çoğunluğu, yurtdışı eğitimlerinin özgeçmişlerinde (cv) yer alması ile ilerideki mesleki yaşantılarında olumlu bir etki yaratacağını belirtmektedir. İş dünyasının istemlerine (yurtdışı eğitim ve yaşam deneyimi, esneklik, hareketlilik) yanıt vereceğini düşünerek özgeçmişlerinde yurtdışında buldukları süreyi önemsemektedirler. Bu formel yaklaşımın ötesinde doğrudan kendi mesleklerine vurgu yaparak, yurtdışında buldukları sürenin ve ERASMUS programına katılmakla gelecekteki mesleki yaşamlarına yönelik deneyim kazanıklarını belirtmektedirler.

“Bir öğretmen adayı olarak bu benim için çok önemli bir fırsattı. Bu teknikleri ileriki meslek hayatımda kullanmayı düşünüyorum.” (L/Eğitim/k/Köln/11)

“İnsanlara ve çevreye karşı yeni bakış açıları geliştirdim ve psikolog adayı bir öğrenci olarak bunun mesleğime pozitif etkisinin yadsınmayacağını düşünüyorum” (L/Psikoloji /e/Bochum/39)

ERASMUS eğitim programı aracılığıyla hareketlilik sürecine katılan öğrenciler, gelecekteki biyografilerini de bu hareketlilikte edindikleri kazanımlar çerçevesinde inşa edebileceklerine vurgu yapmaktadırlar. Bu programla başlayan hareketlilik öğrenciler tarafından, ‘yurtdışında eğitime devam etmek’ ya da ‘iş yaşamını da uluslararası iş piyasası alanında kurmak’ biçiminde ifade edilmektedir (Dunkel ve Teichler, 2006).

“Uluslararası bir iş yerinde çalışmak istediğim için bu programdaki deneyimlerimi işime aktarabilirim diye düşünüyorum.” (L/İktisat/k/Berlin/31)

Yaşanan Sorunlar

Dönem Kaybı

“Fakültem dersleri kabul etmediğinden dersleri seçmeli olarak göstereceğim. Ancak ana dersleri almadığımdan bu sene kaybına neden olacak. Bence buna değer. Çünkü daha sonra belki, yurtdışına çıkabilirim ancak ileride bu kadar kolay olmayabilir ve şansım olmayabilir.” (YL/Hukuk/e/Köln/18)

Türkiye’de öğrenciler için dönem kaybetmek çok önemli bir dezavantaj yaratmaktadır. ERASMUS Programı’na katılan öğrencilerin önemli bir kısmı dönem kaybedeceklerini söylemektedirler. Dönem kaybedeceğini daha programa katılırken kabul etmiş olan öğrencilerin sayısı öğrencilerin üçte birini oluşturmaktadır. Bu sayının yüksekliği öğrencilerin programa verdikleri değeri ve programın eğitim dışı amaçlarının da kendileri için ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Akademik amaçlar ön planda olmasa bile, bir Avrupa ülkesinde bulunmak, başka bir ülkeyi tanımak da bu programa katılmanın kazançları olarak değerlendirilmektedir. Buradan yola çıkarak, Türkiye’deki, ‘başarılı öğrenci’ tanımıyla eşanlı tutulan ‘eğitimini bir an önce tamamlayan öğrenci’ profilinin değişmekte olduğu ileri sürülebilir. Öğrenci, üniversiteyi bir an önce bitirmeye odaklanmaktan çok, öğrencilik süresinde edinebileceği yeni deneyimleri ön plana çıkartmaktadır.

“Değdi çünkü ne kadar akademik anlamda çok bir şey katmadığımı söylesem de, Avrupa’nın eğitim sistemini görmek için Avrupa’da en azından bir süre yaşayabilmek için değer” (L/Sosyoloji/k/Köln/17)

Yukarıdaki ifadede de görüldüğü gibi, öğrenciler ERASMUS Programı’na katılmakla, dönem kaybetmek arasında birebir bağlantı kurmaktadırlar. Öğrencilerin büyük kısmı dönem kaybetmeyi, programa katılırken bir ön veri olarak kabul etmekte. Bu durum ERASMUS Programı’nın, hem Avrupa’da yükseköğretimin kalitesini artırma ve Avrupa boyutunu güçlendirme amacına, hem de programın mantığına aykırı düşmektedir. Avrupa’da kar-

şıklı değişime giren öğrencilerin misafir olarak buldukları üniversitede yaptıkları çalışmaların, kayıtlı bulunduğu üniversitede kabul edilmesi, alınan derecelerin akademik olarak karşılıklı tanınması, ERASMUS programının önemli yaklaşımlarındandır. Türkiye’den programa katılan öğrenciler için, ERASMUS programının bu yaklaşımının uygulandığını söylemek mümkün olmamaktadır.

Dil Sorunu

Almanca bilmemek, gelen öğrenciler tarafından derse katılmakta en önemli sorun olarak belirtilmektedir. Dönem sonunda yapılan söyleşide öğrenciler üniversitede dil (Almanca, İngilizce) ve farklı üniversite sistemleri nedeniyle ciddi sorunlarla karşılaştıklarını söylemektedirler. Söyleşi yapılan öğrencilerin büyük bölümünün, sınırlı Almanca bilgileri nedeniyle katıldıkları dersleri izlemelerinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

“İngilizce ders var ama benim bölümüme hitap eden, beni geliştirebilecek ders çok fazla bulamadım, 1 tane bulabildim. Olan dersler de master seviyesinde dersler, yani beni çok zorlayacak, yeterli temelimin olmadığı dersler.” (L/Ulus.İlişkiler/k/Köln/8)

Öğrencilerin hemen hepsi üniversitenin yabancı öğrenciler için açmış olduğu dil kursuna katılmak istediklerini söylemektedirler. Öğrencilerin Almanya’ya gelişlerindeki eğitim etkinlikleri kapsamındaki en önemli nedenlerden biri Almanca öğrenmek veya var olan Almanca düzeylerini geliştirmek olmaktadır. Dönem sonu yapılan söyleşide öğrencilerden alınan bilgilere göre, öğrencilerin öğrendikleri Almanca düzeyi şu şekildedir: 7 öğrenci A1, 16 öğrenci A2, 9 öğrenci B1, 5 öğrenci B2, 2 öğrenci iyi, 4 öğrenci çok iyi düzeyde. En az bir dönem Almanya’da bulunan öğrencilerin dil düzeyleri, öğrencilerin büyük çoğunluğunun programa katılırken Almanca’yı ya çok az bildikleri ya da hiç bilmediklerine ilişkin bir ipucu sağlamaktadır.

Ders Programı Hazırlama Zorluğu

Dönem başında öğrencilerle yapılan ankette, öğrencilerin çoğunluğu (25 öğrenci) Almanya’daki üniversite ve bölümü hakkında yeterli bilgi aldığına inandığını ve hazırladığı hazırlanan ders programının tamamını değiştirmeden yürüteceğini (16 öğrenci) veya program üzerinde çok az değişiklik yapacağını (11 öğrenci) belirtmiştir. Ancak dönem sonunda yapılan söyleşide öğrencilerin büyük çoğunluğu, ders programlarını tamamen değiştirdiklerini belirtmişler ve bunun nedenleri olarak da, Türkiye’deki üniversitelerin öğrencilerin geldiği üniversiteler üzerine yeterli bilgisinin olmadığını vurgulamışlardır.

“Çok değişti Türkiye’de pek bir şey bilmeden seçim yapıyorsunuz ve kendi okulunuz size hiç yardım etmiyor.” (L/Hukuk/k/Köln/32).

Türkiye yüksek eğitim sisteminden tamamen farklı bir eğitim sistemine katılmak için öğrencilerin hazırladıkları ders programının gerçekte uygulayabilecekleri bir program olmadığı ortaya çıkmaktadır. Kendi üniversitelerinin ERASMUS büroları veya koordinatörleri aracılığıyla yeterli bilgi edinemeyen öğrenciler, doğrudan ERASMUS Programı için gelecekleri üniversiteden de yeterli bilgi alamamaktadırlar.

ERASMUS Büroları

“Sınırlerinizi geren ve sizi hayatınızdan bezdiren bir bürokrasi zinciri, bitmek bilmeyen işlemlerle sizi resmen ERASMUS yapmak istediğinize pişman ediyorlar, parası sanki kendi ceplerinden çıkıyormuş gibi.” (L/Hukuk/k/Köln/32)

Türkiye üniversitelerinin ERASMUS büroları, öğrencilerin ders seçiminde, formal işleyiş için gerekli şartların yerine getirilip getirilmediğini ön planda tutmakta ve öğrencilerden ders kodu ve ders isimlerinin mutlaka Almanya’ya gelmeden önce vermelerini istemektedirler. Alman üniversitelerinde açılacak dersler ve içerikleri ise genellikle geç belli olmakta veya öğrencilerin buna ulaşımı üniversiteye kayıt yaptırmadan önce mümkün olmamaktadır. Sınıf geçme yerine, öğrencilerin farklı birleşimlerle ders programı oluşturdukları bir yüksek eğitim sistemi ile, Türkiye’deki sınıf geçmeye yönelik eğitim sistemi arasındaki farklılıkların yarattığı sorunlar açığa çıkmaktadır.

“Karşılaştığım en büyük sorun derslerin ECTS puanlarının önceden belli olmaması. Çünkü Learning Agreement hazırlarken kredi yazmamız gerekiyordu. Buradaki sistem bizim üniversitemizden çok farklı olduğu için Learning Agreement gönderme tarihimiz dönem sonuna kaldı ve bizim bu durumu kendi üniversitemize anlatmamız çok zor oldu.” (L/Eğitim/k/Köln/11)

Öğrenciler ERASMUS Programı’na katıldıklarında kendi üniversitelerindeki bürokrasi dışında, işleyişini bilmedikleri yeni bir bürokrasiyle karşılaşmaktadırlar. Bu iki bürokrasinin ayrı ayrı istemlerini yerine getirmek du-

rumunda kalmakta ve bu iki ayrı sistemin uyuşmaması nedeniyle ortaya çıkan sorunların da muhatabı olmaktadır. Bir taraftan, sınırların kalkmasıyla, öğrencilerin önünde kendilerini geliştirmeye yönelik yeni açılımlar oluşurken; diğer yandan öğrenciler zaman alan bir uğraş ve zaman kaybına neden olan uygulamalarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Çeşitli aşamalarda ortaya çıkan bu sorunlar, öğrencilerin hibelerini zamanında almalarından, hibelerin ödenmemesine kadar, aldıkları derslerin kabul edilmemesinden, eğitim sürelerinin uzamasına kadar çeşitli sonuçlar doğurabilmektedir.

Sistem Farklılığı

“Öğrenciler ne yapması gerektiğini kendileri biliyor.” (L/Felsefe/e/Köln/14-Grup)

Alman üniversite eğitimi ile Türk eğitim sistemini karşılaştıran öğrenciler, Alman eğitim sisteminin kişiye sorumluluk yüklemesi, ders ve konu seçiminde farklı seçeneklerin kullanımı olanağını sunması gibi nitelikleriyle, öğrencilerin yeteneklerini geliştiren bir sistem olduğu; Türk eğitim sisteminin ise kişinin yeteneklerini geliştirmesinin önünde engel oluşturduğu yönünde yorumlar yapmaktadırlar.

“Ders işleyiş şekillerinden çok etkilendim. Dersi ortak işliyorlar. Öğrenciler ya sunum yapıyor ya da aktif bir şekilde derse katılıyorlar.” (L/Felsefe/k/Köln/15)

Öğrenciler, Alman üniversitelerinin ders sisteminden iki ana noktaya özellikle olumlu vurgu yapmaktadırlar. Bunlardan ilki dersleri kendilerinin seçmeleri ve zorunlu ders sayısının az olmasıdır. İkincisi ise, katıldıkları derslerde kendilerinin belirli konuları hazırlayarak tartışmaya açmaları, yani dersin edilgen değil etkin katılım üzerine kurulu olmasıdır. Türkiye’de öğrenciler üzerinde dış kontrol mekanizmaları ön plandayken, Almanya eğitim sisteminde öğrencilerin kendilerinin inisiyatifi ele alıp, eğitim programlarını kendilerinin belirlemesine vurgu yapılmaktadır. Bunun sonucu olarak öğrencilerin eğitim süreçleri hakkında daha bilinçli oldukları düşüncesi dile getirilmektedir.

“Ben burada beş tane sunum yapсам, Türkiye’de bir dönemde öğrendiğimden daha çok şey öğrenirim ama Türkiye’de daha çok ders çalışıyorum. Yani arada bir tezat var, çalışmamıza rağmen verim alamıyoruz.” (L/Ulus.İlişkiler/k/Köln/8-Grup)

Öğrenciler, sınav sistemine dayalı eğitim sisteminin zayıflığına vurgu yaparak, kendilerinin etkin olarak hazırladıkları çalışmalarda daha kalıcı bir bilgi birikimi edindiklerini belirtmektedirler.

Sonuç

Öğrenciler, ERASMUS deneyimlerini *“bayat deneyimi”*, *“bayati bir durum”*, *“bayatımın en güzel yılı”* gibi çarpıcı kavramlarla tanımlamaktadırlar. Bu tarz tanımlamalarla öğrenciler, bu programı olumlarken, yaşadıkları değişimin kendileri açısından ne kadar önemli olduğunu da vurgulamaktadırlar. Öğrencilerin yurt dışında yaşama ve başka bir üniversitede öğrenime katılmaları sonucu, özgüvenleri artmaktadır. Bu program ulus-ötesi yapıların oluşmasında da önemli bir rol oynamaktadırlar. Programa katılan öğrencilerin kurdukları çeşitli ilişki ağları, uzun süreli sınır ötesi ilişkilere de temel hazırlamaktadır (Tekin, 2010). Başka bir ülkede yaşamaya bağlı olarak, ulus-ötesi sosyal ilişkileri güçlendiren yetenekler geliştirilmekte, küresel kültürel yapılarla ilişkiye girilmekte ve yeni sosyal ağlar oluşturulmaktadır. Kişi bulunduğu ülkede sosyal olarak yeniden konumlanırken, eski eğilimlerini gözden geçirmekte ve yeni yaklaşımlara daha esnek bakmaktadır. Bu durumu biyografik bir sıçrama dönemi olarak tanımlamak mümkündür. Kişinin geliştirdiği ulus-ötesi ilişkiler ve yeteneklere bağlı olarak, gelecekteki özel ve mesleki yaşamında önemli değişimlerin temeli atılmaktadır. Ampirik araştırmalarda başka bir ülkede iş bulma ile bu ülkede daha önce eğitim görme arasında ve başka ülkede eğitime katılma ile kendi ülkesi dışında iş bulma olanağı arasında doğrudan bir ilişki olduğu saptanmıştır (Jahr, Schomburg ve Teichler, 2002). Programa farklı ülkelerden katılan öğrenciler arasındaki yakın ilişkiler ve bu ilişkilerin tetiklediği öğrenci hareketliliği ERASMUS Programı’nın *“sınırları kaldırmak”* olarak ifade ettiği misyonunun en belirgin ifadesi olmaktadır.

Kaynaklar

Dunkel, T., & Teichler, U. (2006). Personeller Wissenstransfer im Berufsverlauf zwischen Universität und Wirtschaft - Barrieren und Chancen zur Mobilität / Torsten Dunkel/Ulrich Teichler. Hrsg. vom Deutschen Hochschulverband, Bonn: Dt. Hochschulverb.

Jahr, V., Schomburg, H., & Teichler, U. (2002). Mobilität von Hochschulabsolventinnen und -absolventen in Europa. *İçinde L. Bellman und VELLING, Johannes (Hg.): Arbeitsmärkte für Hochschulqualifizierte. Nürnberg: Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung der Bundesanstalt für Arbeit 2002 (Beiträge zur Arbeitsmarkt- und Berufsforschung, Nr. 256), S. 317-345.*

Papatsiba, V. (2005). Political and individual rationales of student mobility: A case-study of ERASMUS and a French regional scheme for studies abroad. *European Journal of Education, 40 (2), 173-188.*

Stichweh, R. (2000). Von der "Peregrinatio Academica" zur globalen Migration von Studenten. Nationale Kultur und funktionale Differenzierung als Leitthemen. *İçinde J. Schriewer, C. Charle & P. Wagner (Hg.), Transnational Intellectual Networks and the Cultural Logics of Nations. (S. 146-169) Frankfurt a.M.: Campus*

Teichler, U. (2007). Die Internationalisierung der Hochschulen : neue Herausforderungen und Strategien. Frankfurt a.M., New York: Campus

Tekin, U. (2010). Die Geschichte der "Gastarbeiter" neu schreiben. *Migration und Soziale Arbeit, Nr. 2, 98-102.*

Verwiebe, R. (2008). Statusveränderungen und innereuropäische Wanderungen. Ergebnisse einer Verknüpfung qualitativer und quantitativer Befunde. *İçinde Berger, Peter A./Weiß, Anja (Hg.) Transnationalisierung sozialer Ungleichheit. Wiesbaden, S. 185- 210.*

Yağcı, E, Ekinci, E., Burgaz, B. ,Kelecioğlu, H., & Ergene, T. (2007). Yurt dışına giden Hacettepe Üniversitesi Erasmus öğrencilerinin memnuniyet düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education), 33, 229-239.*

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara, Seçkin Yayıncılık.